

Korkein oikeus

Ennakkopäätökset

Etusivu » Ennakkopäätökset » Ennakkopäätökset » KKO:2019:90

KKO:2019:90

Kilpailu - Kielletty kilpailunrajoitus
Vahingonkorvaus

Diaarinumero: S2016/953
Taltionumero: 1810
Antopäivä: 22.10.2019
ECLI:FI:KKO:2019:90

A Oy oli ollut osallisena kartellissa, jonka johdosta kaupunki oli maksanut ylihintaa asfaltointitöistä. A Oy oli purettu vapaaehtoisessa selvitysmenettelyssä, jonka yhteydessä yhtiön liiketoiminta oli siirtynyt yhtiön ainoalle osakkeenomistajalle V Oy:lle. V Oy oli jatkanut A Oy:n liiketoimintaa.

V Oy:n katsottiin olevan vastuussa vahingosta, jonka A Oy oli aiheuttanut kaupungille kielletyllä kilpailua rajoittavalla menettelyllään.

SEUT 101 artikla

Asian käsittely alemmissa oikeuksissa

Helsingin käräjäoikeuden tuomio 28.11.2013 nro 13/64927 ja Helsingin hovioikeuden tuomio 20.10.2016 nro 1451 kuvataan tarpeellisilta osin Korkeimman oikeuden ratkaisussa.

Asian ovat ratkaisseet käräjäoikeudessa käräjätuomarit Jouko Räsänen, Jussi Sippola ja Riikka Rask sekä hovioikeudessa hovioikeuden jäsenet Teemu Paasikoski, Elina Setälä ja Ari Siltama.

Muutoksenhaku Korkeimmassa oikeudessa

Kaupungille myönnettiin valituslupa oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 3 §:n 2 momentin 2 kohdan nojalla rajoitettuna koskemaan seuraavia kysymyksiä:

1. Onko V Oy, joka on ollut A Oy:n ainoa osakkeenomistaja ja jolle yhtiön liiketoiminta on selvitysmenettelyssä siirtynyt, vastuussa vahingoista, jotka A Oy on kartelliin osallistumisellaan aiheuttanut kaupungille vuosia 1998–2000 koskeneiden sopimusten yhteydessä?
2. Onko X Oy, joka on ollut B Oy:n ainoa osakkeenomistaja ja jolle yhtiön liiketoiminta on selvitysmenettelyssä siirtynyt, vastuussa vahingoista, jotka B Oy on kartelliin osallistumisellaan aiheuttanut kaupungille vuosia 1998–2001 koskeneiden sopimusten yhteydessä?
3. Onko Y Oy, joka on ollut C Oy:n ainoa osakkeenomistaja ja jolle yhtiön liiketoiminta on selvitysmenettelyssä siirtynyt, vastuussa vahingoista, jotka C Oy on kartelliin osallistumisellaan aiheuttanut kaupungille vuosia 1998–2000 koskeneiden sopimusten yhteydessä?

Kaupunki vaati valituksessaan, että V Oy, X Oy ja Y Oy tuomitaan yhteisvastuullisesti muiden hovioikeudessa korvausvelvolliseksi tuomittujen kanssa korvaamaan kaupungille aiheutunut vahinko.

V Oy, X Oy ja Y Oy vaativat vastauksissaan, että valitus hylätään.

Korkeimman oikeuden ratkaisu

Perustelut

1. Asian tausta

1. Suomessa on toiminut asfalttimarkkinoilla valtakunnallinen kartelli, johon osallistuneet yhtiöt ovat sopineet markkinoiden jakamisesta, hinnoista ja tarjousten tekemisestä asfalttiurakoiden yhteydessä.
2. Kaupunki on tehnyt kartelliin osallistuneen yhtiön kanssa sopimuksen vuoden 1998 asfalttiurakoista 6.5.1998, vuoden 1999 asfalttiurakoista 6.5.1999, vuoden 2000 asfalttiurakoista 2.5.2000 ja vuoden 2001 asfalttiurakoista 2.5.2001. Kaupunki on maksanut näistä urakoista ylihintaa kartellin vuoksi.
3. A Oy, B Oy ja C Oy ovat olleet mukana kartellissa. Sitten yhtiöt on purettu ja niiden ainoat osakkeenomistajat V Oy, X Oy ja Y Oy ovat saaneet tytäryhtiöidensä liikeomaisuuden itselleen ja jatkaneet niiden liiketoimintaa.
4. V Oy, joka on itsekin ollut mukana kartellissa, on ostanut 22.3.2000 A Oy:n koko osakekannan. Tämän jälkeen A Oy on jatkanut asfalttiliiketoiminnan harjoittamista V Oy:n tytäryhtiönä 13.12.2000 asti. A Oy on purettu vapaaehtoisessa selvitysmenettelyssä, joka on aloitettu 12.12.2000 ja jossa yhtiön liiketoiminta on 13.12.2000 siirretty V Oy:lle. V Oy on myös itse jatkanut kartelliin osallistumista. A Oy on purkautunut 23.1.2002.
5. B Oy on ollut E Oy:n kokonaan omistama tytäryhtiö. F Oy on ostanut E Oy:n osakekannan 31.10.2000. B Oy on sulautunut 30.9.2002 emoyhtiöönsä E Oy:öön, joka on samalla muuttanut nimensä B Oy:ksi. Tämän uuden B Oy:n emoyhtiö F Oy on jakautunut 1.1.2003 kolmeksi uudeksi yhtiöksi. Yksi niistä eli X Oy on saanut omistukseensa B Oy:n koko osakekannan. B Oy on purettu vapaaehtoisessa selvitysmenettelyssä, joka on aloitettu 31.1.2003 ja jossa yhtiön liiketoiminta on 1.2.2003 siirretty X Oy:lle. B Oy on purkautunut 31.12.2003.
6. Y Oy on ostanut 20.6.2000 C Oy:n koko osakekannan. C Oy on purettu selvitysmenettelyssä, joka on aloitettu 15.2.2001 ja jossa yhtiön liiketoiminta on 16.2.2001 siirretty Y Oy:lle. C Oy on purkautunut 23.1.2002.
7. Kilpailuvirasto on tehnyt esityksen seuraamusmaksun määräämiseksi seitsemälle asfalttiyhtiölle 31.3.2004. Seuraamusmaksuasias on ratkaistu lopullisesti korkeimman hallinto-oikeuden 29.9.2009 antamalla päätöksellä, jolla yhtiöille määrättiin seuraamusmaksuja kilpailunrajoituksista annetun lain (480/1992) sekä Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 81 artiklan, jota nykyisin vastaa Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 101 artikla, vastaisen menettelyn perusteella. Korkein hallinto-oikeus on todennut, että taloudellisen seuraannon periaate, jonka mukaan seuraamus kilpailunrajoituksesta voidaan määrätä muullekin toimijalle kuin varsinaisesti rikkomukseen syyllistyneelle, on tunnustettu unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä jo ainakin vuodesta 1975 lähtien. Periaate on siten olennainen ja yleisesti tunnustettu osa yleiseurooppalaista kilpailuoikeutta. Seuraamusmaksu on määrätty V Oy:lle sen oman ja A Oy:n menettelyn perusteella, X Oy:lle B Oy:n menettelyn perusteella ja Y Oy:lle C Oy:n menettelyn perusteella.
8. Kaupunki on nostonut V Oy:tä, X Oy:tä ja Y Oy:tä sekä muita seuraamusmaksuun tuomittuja yhtiöitä vastaan käräjäoikeudessa kanteen, jossa kaupunki on vaatinut niiltä yhteisvastuullisesti vahingonkorvausta kartellin vuoksi maksamastaan asfalttitoimien ylihinnasta korkoineen.
9. V Oy, X Oy ja Y Oy ovat kiistäneet kanteen muun muassa sillä perusteella, että ne eivät olleet vastuussa oikeudellisesti itsenäisten yhtiöiden aiheuttamista vahingoista ja että korvausvaatimukset olisi tullut kohdistaa kyseisiin selvitysmenettelyssä purettuihin yhtiöihin. Kun kartellivahinkoihin perustuvia vaatimuksia ei ollut esitetty selvitysmenettelyn yhteydessä, saatavat olivat lisäksi lakanneet.
10. Käräjäoikeus on lausunut korvausvastuun edellytyksistä purettujen yhtiöiden osalta, että Suomen vahingonkorvaus- ja yhtiöoikeudellisten normien johdosta kilpailurikkomuksesta vahinkoa kärsineen on käytännössä mahdotonta tai kohtuuttoman vaikeaa käyttää unionin kilpailuoikeuteen sisältyvää oikeutta vahingonkorvaukseen tilanteessa, jossa kilpailurikkomukseen syyllistyneen yhtiön toiminta on päättynyt ja yhtiö on purkautunut. Tämän seurauksena pelkästään kansallisen lainsäädännön soveltaminen johtaisi siihen, että SEUT 101 artiklan tehokas toteutuminen vaarantuisi.
11. Käräjäoikeuden mukaan taloudellisen seuraannon periaatetta tuli soveltaa tällaisessa tilanteessa samalla tavalla sekä seuraamusmaksuvastuun että vahingonkorvausvastuun kohdentamisessa. Käräjäoikeus on tuominut V Oy:n sen oman ja A Oy:n menettelyn perusteella, X Oy:n B Oy:n menettelyn perusteella ja Y Oy:n C Oy:n menettelyn perusteella yhteisvastuulliseen korvausvelvollisuuteen muiden vastaajien kanssa.
12. Hovioikeus on vastaajien valitusten johdosta katsonut, että unionin oikeuden perusteella ei ole perusteita soveltaa taloudellisen seuraannon periaatetta kilpailuoikeudelliseen vahingonkorvaukseen. Tehokkuusperiaatteen nojalla ei voida puuttua vahingonkorvausinstituution perustavanlaatuisiin edellytyksiin.

13. Hovioikeuden mukaan vahingonkorvausasiaa käsittelevän tuomioistuimen ratkaisun tavoitteena ei voi olla kilpailuoikeudellisen seuraamusjärjestelmän tehostaminen sinänsä ja unionin oikeuden takaamien oikeuksien selkeästi laajentavaan tulokintaan on suhtauduttava pidättyvästi. Seurausmaksuvastuun osalta sovellettuja periaatteita ei voida ilman tarkempia säännöksiä tai määräyksiä soveltaa vahingonkorvausvastuuseen. Näillä perusteilla hovioikeus on hylännyt kaupungin vaatimukset siltä osin kuin ne on kohdistettu V Oy:öön A Oy:n, X Oy:öön B Oy:n ja Y Oy:öön C Oy:n menettelyn perusteella.

2. Kysymyksenasettelu

14. Korkeimmassa oikeudessa on kaupungin valituksen johdosta kysymys siitä, onko V Oy vastuussa A Oy:n, X Oy B Oy:n ja Y Oy C Oy:n kaupungille kartellilla aiheuttamasta vahingosta, kun V Oy, X Oy ja Y Oy ovat ostaneet mainittujen kartelliin osallistuneiden yhtiöiden osakekannat, purkaneet yhtiöt ja jatkaneet niiden liiketoimintaa.

3. Taloudellinen seuraanto

3.1 Sovellettavat oikeusohjeet

15. Asfalttikartellin kielletyn kilpailumenettelyn aikana 1.10.1998 alkaen voimassa olleen kilpailunrajoituksista annetun lain 18 a §:n (303/1998) vahingonkorvaussäännös koski vain toisille elinkeinonharjoittajille aiheutettuja vahinkoja. Tässä asiassa on kysymys kaupungille aiheutetusta vahingosta. V Oy:n, X Oy:n ja Y Oy:n korvausvastuuseen on siksi mainitun säännöksen voimassaoloajanakin tapahtuneen menettelyn osalta sovellettava vahingonkorvauslain 2 luvun 1 §:ää, jonka mukaan se, joka tahallisesti tai tuottamuksesta aiheuttaa toiselle vahingon, on velvollinen sen korvaamaan.

16. Osakeyhtiölainsäädännön mukaan jokainen osakeyhtiö on erillinen oikeushenkilö, jolla on oma varallisuutensa ja omat vastuunsa. Nyt tarkasteltavissa tapauksissa ei ole kysymys laissa säädetyistä yhtiöoikeudellisesta sulautumisesta tai jakautumisesta eikä tähän perustuvasta oikeudellisesta seuraannosta. Kansallisessa laissa ei ole yleisiä säännöksiä eikä myöskään kilpailuoikeudellista vahingonkorvausta koskevia erityissäännöksiä siitä, mihin tahoihin korvausvastuu voidaan kohdentaa tilanteessa, jossa kartelliin osallistunut ja vahinkoa aiheuttanut yhtiö puretaan ja toinen yhtiö jatkaa sen liiketoimintaa.

17. Vahingonkorvausoikeudellisten sääntöjen yleisenä lähtökohtana on, että korvausvastuussa on vain se oikeussubjekti, joka on aiheuttanut vahingon. Oikeuskäytännössä on kuitenkin erityistilanteissa poikettu tästä pääsäännöstä niin sanotun vastuun samastamisen perusteella (esim. KKO 2015:17 ja KKO 2017:94).

18. Kysymyksessä oleva kartelli on ollut omiaan vaikuttamaan Euroopan unionin jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Siksi asiassa on otettava huomioon myös unionin oikeudesta johtuvat vaatimukset. SEUT 101 artiklan 1 kohdan mukaan sisämarkkinoille soveltumattomia ja kiellettyjä ovat sellaiset yritysten väliset sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset sekä yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja joiden tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua sisämarkkinoilla, ja erityisesti sellaiset sopimukset, päätökset ja menettelytavat, joilla suoraan tai välillisesti vahvistetaan osto- tai myyntihintoja taikka muita kauppaehtoja ja joilla jaetaan markkinoita tai hankintalähteitä.

19. Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan jokaisella on oikeus vaatia aiheutuneen vahingon korvaamista, jos vahingon ja SEUT 101 artiklassa kielletyn sopimuksen tai menettelytavan välillä on syy-yhteys. Unionin oikeudessa ei sen sijaan ole nimenomaisia säännöksiä siitä, miltä taholta tai tahoilta vahinkoa kärsinyt voi vaatia korvausta SEUT 101 artiklan rikkomisesta aiheutuneesta vahingosta.

3.2 Korkeimman oikeuden ennakkoratkaisupyyntö

20. Korkein oikeus on katsonut, että unionin tuomioistuimen aikaisemman oikeuskäytännön perusteella ei ollut selvää, määritetäänkö se, mitkä tahot ovat vastuussa SEUT 101 artiklan vastaisen menettelyn aiheuttaman vahingon korvaamisesta, suoraan kyseistä artiklaa soveltamalla. Jos korvausvastuussa olevat tahot olisi määritettävä suoraan SEUT 101 artiklaa soveltamalla, ei ollut selvää, mihin tahoihin korvausvastuu voidaan kohdentaa. Tämän vuoksi Korkein oikeus on esittänyt asiassa unionin tuomioistuimelle muun muassa seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1. Määritetäänkö se, mitkä tahot ovat vastuussa SEUT 101 artiklan vastaisen menettelyn aiheuttaman vahingon korvaamisesta, suoraan kyseistä artiklaa soveltamalla vai kansallisten sääntöjen perusteella?

2. Jos vastuutahot määritetään suoraan SEUT 101 artiklan perusteella, ovatko korvausvastuussa ne tahot, jotka kuuluvat artiklassa mainitun yrityksen käsitteen piiriin? Sovelletaanko korvausvastuussa olevia tahoja määritettäessä samoja periaatteita, joita unionin tuomioistuin on soveltanut vastuussa olevien tahojen määrittämiseen seurausmaksua koskevissa asiois-

sa ja joiden mukaan vastuu voi erityisesti perustua samaan taloudelliseen kokonaisuuteen kuulumiseen tai taloudelliseen jatkuvuuteen?"

3.3 Unionin tuomioistuimen vastaus ennakkoratkaisupyyntöön

21. Unionin tuomioistuin on vastannut Korkeimman oikeuden ennakkoratkaisupyyntöön 14.3.2019 antamassaan tuomiossa Skanska Industrial Solutions ym., C-724/17, EU:C:2019:204, seuraavasti:

"SEUT 101 artiklaa on tulkittava siten, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa kyseisessä artiklassa kiellettyyn kartelliin osallistuneiden yhtiöiden koko osakekanta on myyty toisille yhtiöille, jotka ovat sitten purkaneet nämä ensimmäiseksi mainitut yhtiöt ja jatkaneet niiden liiketoimintaa, mainittujen ostajayhtiöiden voidaan katsoa olevan vastuussa kyseisestä kartellista aiheutuneesta vahingosta."

22. Unionin tuomioistuin on tuomionsa perusteluissa todennut muun muassa, että kysymykseen sen yksikön määrittämisestä, jonka on korvattava SEUT 101 artiklan rikkomisesta aiheutunut vahinko, sovelletaan suoraan unionin oikeutta (kohta 28). SEUT 101 artiklassa tarkoitetulla yrityksen käsitteellä, joka on unionin oikeuden itsenäinen käsite, ei voi olla eri ulottuvuutta siinä asiayhteydessä, jossa komissio määrää sakkoja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan nojalla, ja siinä asiayhteydessä, jossa on kyse unionin kilpailusääntöjen rikkomisesta johtuvista vahingonkorvauskanteista (kohta 47).

23. Unionin tuomioistuin on lisäksi todennut vaikuttavan siltä – jollei ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kaikkien asian kannalta merkityksellisten seikkojen osalta tekemästä lopullisesta arvioinnista muuta johdu –, että yhtäältä V Oy, X Oy ja Y Oy sekä toisaalta A Oy, B Oy ja C Oy ovat taloudelliselta kannalta samoja subjekteja ja että kolme viimeksi mainittua yhtiötä ovat lakanneet olemasta oikeushenkilöinä. Siksi oli katsottava, että V Oy on A Oy:n seuraajana, X Oy B Oy:n seuraajana ja Y Oy C Oy:n seuraajana ottanut kantaakseen A Oy:n, B Oy:n ja C Oy:n vastuun kyseessä olevasta kartellista aiheutuneesta vahingosta siitä syystä, että ne ovat varmistaneet oikeushenkilöinä viimeksi mainittujen yhtiöiden taloudellisen jatkuvuuden (kohdat 49 ja 50).

3.4 Korkeimman oikeuden arviointi

24. Unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisukysymyksiin antamasta vastauksesta ilmenee, että kilpailuoikeudellisesta vahingonkorvauksesta vastuussa oleva taho on määritettävä SEUT 101 artiklan ja siinä tarkoitetun yrityksen käsitteen perusteella. Yrityksen käsitteellä tarkoitetaan puolestaan taloudellista kokonaisuutta. Siten yritysjärjestelyä koskevassa tilanteessa, jossa kilpailuoikeuden rikkomiseen syylistynyt yksikkö on lakannut olemasta, puretun yhtiön liiketoiminnan hankkinut ja sitä jatkanut yhtiö voi olla taloudellisen jatkuvuuden periaatteen mukaisesti vastuussa kilpailunrajoituksesta aiheutuneesta vahingosta.

25. Nyt kysymyksessä olevien yritysjärjestelyjen lähtökohtana on ollut se, että V Oy on hankkinut kartelliin osallistuneen A Oy:n, X Oy B Oy:n ja Y Oy:n C Oy:n koko osakekannan. Kukin emoyhtiö on vapaaehtoisessa selvitysmenettelyssä purkanut hankkimansa yhtiön, ja emoyhtiöt ovat heti selvitysmenettelyn alkaessa ryhtyneet jatkamaan tytäryhtiöidensä liiketoimintaa. Korkein hallinto-oikeus on asfalttikartelliasian seuraamusmaksua koskevassa päätöksessään KHO 2009:83 lausunut, että kun otettiin huomioon kysymyksessä olevan taloudellisen toiminnan siirtäminen ja sen jatkaminen yhtiöoikeudellisista järjestelyistä huolimatta sekä lisäksi järjestelyihin osallistuneiden yhtiöiden rakenteellinen yhteys ja erityisesti se, että väitettyyn kilpailunrajoitukseen osallistunut oikeushenkilö oli lakannut olemasta toisen konserniyhtiön yksinomaisessa päätösvallassa olleella yhtiöjärjestelyä koskevalla valinnalla, V Oy:lle, X Oy:lle ja Y Oy:lle voitiin määrätä seuraamusmaksu niiden hankkimien ja purkamien yhtiöiden menettelystä (kohdat 1223, 1245 ja 1284).

26. Unionin tuomioistuimen toteamin tavoin SEUT 101 artiklassa tarkoitetulla yrityksen käsitteellä ei voi olla eri ulottuvuutta yhtäältä kilpailuoikeudellista seuraamusmaksua määrättäessä ja toisaalta kilpailusääntöjen rikkomisesta johtuvan vahingonkorvauskanteen käsittelyssä. Taloudellista kokonaisuutta ja siihen perustuvaa vastuuta arvioidaan siten vahingonkorvausvastuun osalta noudattaen samoja perusteita, joilla vastuu seuraamusmaksusta määräytyy unionin oikeuden vakiintuneen tulkintakäytännön mukaan. Korkein oikeus toteaa, että kukin emoyhtiö ja sen tytäryhtiö ovat olleet SEUT 101 artiklassa tarkoitetulla tavalla saman taloudellisen kokonaisuuden muodostavan yrityksen osia silloin, kun kartelliin osallistuneen tytäryhtiön liiketoiminta on siirretty emoyhtiölle. Myöhemmin tytäryhtiöt ovat emoyhtiöiden toimesta myös oikeudellisesti lakanneet. Korkein oikeus katsoo, että V Oy, X Oy ja Y Oy ovat siten lähtökohtaisesti vastuussa hankkimiensa yhtiöiden aiheuttamasta kilpailuoikeudellisesta vahingosta.

27. Vastaajat ovat väittäneet, ettei korvauksen vaatiminen ole ollut kaupungille käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa unionin oikeuteen kuuluvan tehokkuusperiaatteen tarkoittamalla tavalla, minkä vuoksi taloudellista seuraantoa ei tulisi soveltaa asiassa. Korkein oikeus toteaa, että korvausvastuussa olevat tahot on unionin tuomioistuimen antamassa en-

nakkoratkaisussa esitetyllä tavalla määritettävä suoraan SEUT 101 artiklassa tarkoitetun yrityksen käsitteen perusteella. Arvioitavana ei siten ole se, ovatko kansalliset säännökset ristiriidassa tehokkuusperiaatteen kanssa.

28. X Oy on vedonnut siihen, ettei unionin tuomioistuimen tuomiolla voi olla sellaista taannehtivaa vaikutusta, että sen mukaista uutta tulkintaa sovellettaisiin oikeussuhteisiin, jotka ovat syntyneet ennen ennakkoratkaisupyyntöä. Kuten unionin tuomioistuin on tuomiossaan (kohta 55) lausunut, sen tulkinnasta ilmenee, miten oikeussääntöä pitää tai olisi pitänyt tulkita ja soveltaa oikeussäännön voimaantulosta lähtien. Unionin tuomioistuin on katsonut, että tässä asiassa annetun tuomion ajallisia vaikutuksia ei ole tarvetta rajoittaa.

29. Vastaajat ovat vedonneet myös siihen, että kaupunki ei ollut valvonut saatavaansa purettujen yhtiöiden selvitysmenettelyissä annettujen julkisten haasteiden johdosta ja velka oli siten lakannut.

30. Yhtiöiden purkautuessa voimassa olleen lain (määräajasta velkomisasioissa sekä julkisesta haasteesta velkojille annettu asetus, 11 §) mukaan ilmoittamatta jäänyt velka lakkaa julkisessa haasteessa mainitun määräpäivän päätyttyä sitä velallista vastaan, jonka ei näytetä tuolloin tienneen saatavasta. Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2009:16 katsonut, että julkinen haaste velkojen selvittämisen keinona menettäisi huomattavilta osin merkityksensä, jos velkaa pidettäisiin tunnettuna pelkästään sillä perusteella, että velallinen tietää sen toiminnassa mahdollisesti myöhemmin ilmenevien sopimusrikkomusten voivan johtaa korvausvastuuseen.

31. Kuten edellä on todettu, vastaajien vastuu niiden hankkimien ja purkamien kartelli-yhtiöiden menettelystä aiheutuneen vahingon korvaamisesta perustuu SEUT 101 artiklaan ja sen tulkintaa koskevaan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön. Niin kuin unionin tuomioistuin on tätä asiaa koskevassa ennakkoratkaisussaan aikaisempaan oikeuskäytäntönsä viitaten todennut (kohta 24), SEUT 101 artiklan 1 kohta ja SEUT 102 artikla tuottavat välittömiä oikeusvaikutuksia yksityisten välisissä suhteissa ja niillä perustetaan yksityisten hyväksi oikeuksia, joita kansallisten tuomioistuinten on suojeltava. Myös kysymys sen yksikön määrittämisestä, jonka on korvattava SEUT 101 artiklan rikkomisesta aiheutunut vahinko, on ennakkoratkaisun mukaan ratkaistava soveltamalla suoraan unionin oikeutta. Unionin oikeuden ensisijaisuutta koskevan periaatteen mukaisesti kansallisilla tuomioistuimilla on velvollisuus varmistaa tällaisten unionin oikeuden säännösten, joilla on välitön oikeusvaikutus, täysi vaikutus ja jättää tarvittaessa soveltamatta niiden kanssa ristiriidassa olevat kansalliset säännökset ja oikeuskäytäntö.

32. Jos vastaajien esittämällä tavalla katsottaisiin, että kartelliin osallistuneen ja sittemmin puretun yhtiön liiketoimintaa jatkanut yhtiö ei vastaa kartellilla aiheutetun vahingon korvaamisesta sen vuoksi, että korvausvelka on lakannut puretun yhtiön selvitysmenettelyssä julkaistun julkisen haasteen johdosta, tämä johtaisi ristiriitaan SEUT 101 artiklan kanssa, sellaisena kuin unionin tuomioistuin on sitä tässä asiassa antamassaan ennakkoratkaisussa tulkinnut. Taloudellisen jatkuvuuden arviointiin eivät unionin oikeuden mukaan vaikuta ne oikeudelliset järjestelyt, joilla kartelliin osallistuneen yhtiön liiketoiminta on saman yrityksen piirissä siirretty tai joilla kyseinen yhtiö on oikeudellisesti lakkautettu. Näin ollen yhtiön purkamista ja siihen liittyvää julkista haastetta koskevat kansalliset menettelysäännökset eivät voi rajoittaa tai poistaa SEUT 101 artiklaan perustuvaa kilpailuoikeudellista vahingonkorvausvastuuta.

33. Näillä perusteilla Korkein oikeus katsoo, että kartelli-yhtiöiden liiketoimintaa jatkaneille V Oy:lle, X Oy:lle ja Y Oy:lle SEUT 101 artiklan mukaisesti syntyvä vastuu purettujen A Oy:n, B Oy:n ja C Oy:n kielletyllä kilpailunrajoituksella aiheuttamasta vahingosta ei ole sulkeutunut pois kansallisten säännösten nojalla sillä perusteella, ettei korvaussaatavaa ole valvottu purettujen yhtiöiden selvitysmenettelyissä.

3.5 Johtopäätös

34. Edellä esitetyillä perusteilla Korkein oikeus katsoo, että V Oy on vastuussa A Oy:n, X Oy B Oy:n ja Y Oy C Oy:n kaupungille aiheuttamasta vahingosta. Hovioikeuden ei siten olisi mainitsemillaan perusteilla tullut hylätä kannetta näiden yhtiöiden osalta.

35. Kun hovioikeus on hylännyt taloudelliseen seuraantoon perustuvan kaupungin vaatimuksen V Oy:tä, X Oy:tä ja Y Oy:tä kohtaan, se ei ole lausunut muilta osin korvausvastuun edellytyksistä eikä korvauksen määrästä. Oikeusastejärjestys huomioon ottaen asia on näiltä osin palautettava hovioikeuteen.

Tuomiolauselmä

Hovioikeuden tuomio kumotaan siltä osin kuin kanne on hylätty

- V Oy:öön kohdistettuna A Oy:n menettelyn perusteella vuosia 1998–2000 koskeneiden sopimusten osalta;

- X Oy:öön kohdistettuna B Oy:n menettelyn perusteella vuosia 1998–2001 koskeneiden sopimusten osalta ja

- Y Oy:öön kohdistettuna C Oy:n menettelyn perusteella vuosia 1998–2000 koskeneiden sopimusten osalta.

Asia palautetaan edellä mainituilta osin Helsingin hovioikeuteen, jonka tulee omasta aloitteestaan viipymättä ottaa asia käsiteltäväkseen.

Asian ovat ratkaisseet oikeusneuvokset Marjut Jokela, Jukka Sippo, Mika Huovila, Tuomo Antila ja Lena Engstrand. Esittelijä Minna Heikinsalmi.

Julkaistu 22.10.2019

© 2020 - <https://korkeinoikeus.fi>